

## **Juhend veekogude seisundi parandamise eelprojekti koostamiseks**

### **1. Sissejuhatus**

Käesolev juhendmaterjal on koostatud eesmärgiga ühtlustada Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondile esitatavate, vooluveekogude seisundi parandamist käsitlevate projektide kaasrahastamise taotluse juurde kuuluvate dokumentide kvaliteeti. Juhend kirjeldab taotluse lisana nõutava eelprojekti lähtekohti ja peatükkide ülesehitust ning sisu. Juhendmaterjali põhjal koostatud eelprojekti kajastatud informatsioon peab olema kooskõlas taotluses ja teistes taotluse lisades esitatava informatsiooniga.

Eelprojekti koostamise aluseks on tellija poolt esitatav lähteülesanne, geodeetiline alusplaan, geoloogiliste uuringute tulemused ja muude erialaste uuringute andmed ning vajadusel ehitise eskiis või tehnoloogiline projekt või mõlemad.

Eelprojekt peab andma piisavat, selgelt loetavat ja õiget informatsiooni kavandatava ehitise ja selle vastavuse kohta seadustes ja nende alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuetele. Eelprojekt peab võimaldama määrata orienteeruvat ehitismaksumust.

Eelprojekt peab olema koostatud selliselt, et see on loetav, vastuoludeta ning erialaspetsialistile arusaadav ja üheselt mõistetav.

Eelprojekti asendiplaani, tehnovõrkude- ja rajatiste, teede, platside, logistika, haljastuse ja väikevormide lahendus peab olema esitatud nii plaaniliselt kui ka kõrguslikult ja seotud geodeetilise süsteemiga ning arvestama teiste samal maa-alal paiknevate objektidega.

Eelprojekt peab olema varustatud sisukorraga ja jooniste loeteluga. Eelprojekti (seletuskiri, joonis, tabel, graafik jms) iga leht tuleb varustada vähemalt järgmistega:

- 1) töö number;
- 2) töö nimetus;
- 3) ehitise aadress või aadressid;
- 4) koostaja ärinimi;
- 5) töö väljaandmise aeg;
- 6) ehitusprojekti koostanud või seda kontrollinud projekteerimisettevõtja vastutavate spetsialistide nimed ja allkirjad. Mitmel leheküljel koostatud ja nummerdatud seletuskirja, tabeli või graafiku tekstilises osas võib allkirjastada ka ainult vastutavast spetsialistist koostaja või kontrollija nimega varustatud lehe;
- 7) lehekülje number (seletuskirjal, tabelil ja graafikul) või joonise number. Lehekülje nummerdamisel märgitakse kõigepealt lehekülje number ja seejärel lehekülgede arv dokumendis (seletuskirjas, tabelis, graafikus).

## 2. Eelprojekti kokkuvõte

Eelprojekti kokkuvõte on sidus ülevaade kõigist eelprojekti peatükkidest, mis peab selgitama lugejale projekti elluviimise vajadust ja eesmäärke, projekti kavandatud investeringuid ja tööde mõju keskkonnale, samuti projekti ajakava.

Eelprojekti kokkuvõttes tuleb lühidalt esitada:

- Projekti piirkonna kirjeldus sh üldine kaart projekti piirkonna kohta (väljatrükk A4 formaadis) ja täpsem kaart projektala kohta (väljatrükk A3 formaadis, millelt on aru saada, millistel kinnistutel hakkavad projektiga seotud tegevused toimuma);
- jõe või jõelõigu olemasoleva seisukorra ja probleemide lühikirjeldus;
- veekogu seisundi parandamiseks valitud meetmete alternatiivid ja ellu viidava meetme lühikirjeldus ning valiku peamine põhjendus;
- projekti kogumaksumus sh tuua eraldi välja uuringute, projekteerimistöode, ehitustööde ja omanikujärelevalve maksumused. Selge peab olema, kas hinnad on esitatud käibemaksuga või ilma;
- keskkonnamõju hindamise aruande või keskkonnamõju eelhindangu lühikokkuvõte.

Eelprojekti kokkuvõte koos kaartidega ei tohiks olla pikem kui 3-4 lehekülge.

## 3. Planeerimisdokumendid ja õiguslik alus

Peatükk annab ülevaate projekti kavandamise aluseks olevatest õigusaktidest ja nendest tulenevatest nõuetest ning kirjeldab projekti seotust olemasolevate arengudokumentidega. Kindlasti tuleb käsitleda:

- projekti vastavust EL direktiivi (veepoliitika raamdirektiiv) nõuetele;
- projekti vastavust riigi õigusaktide (veeseadus, looduskaitseadus, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus) ja arengudokumentidele (Elukeskkonna arendamise rakenduskava, Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030);
- projekti seotust vesikonna veemajanduskavas planeeritavate meetmetega;
- projekti seotust meetme määruses seatud eesmärkide ja tegevustega;
- projekti seotus ja kooskõla kohaliku omavalitsuse arengukavaga ja üldplaneeringuga.

## 4. Projekti piirkonna ülevaade

Peatükk iseloomustab lühidalt projektala olulisust kohalikele omavalitsusele ja piirkonna elanikele ning kirjeldab ala sotsiaal-majanduslikku väärtust. Kirjeldamisel võetakse aluseks kohaliku omavalitsuse arengukava, üldplaneering või muu strateegiline piirkonna arengut suunav dokument. Kui projekti piirkond on eelnevalt nimetatud dokumentide kohaselt oluline turismi ja muude elualade edasise arengu plaane ja perspektiive arvestades, siis tuuakse see eraldi välja. Kui projekti piirkond omab sotsiaal-majanduslikku mõju ainult projektiga seotud kinnistutele, siis tuleb ka seda eraldi välja tuua. Paisjärvega seotud tegevuste korral tuleb kirjeldada paisu vajalikkust ja kasutusotstarvet paisu omanike ja kohalike kogukonna seisukohast.

Peatükis kirjeldatakse projektis käsitletud vooluveekogu ja selle seisundit valgapõhiselt ja projektalal. Kirjelduses tuuakse välja vooluveekogu valgala suurus, hüdroloogilised parameetrid ning iseloomustatakse jõe hüdro-morfoloogilist ja hüdrobioloogilist olukorda projekti piirkonnas. Oluline on kirjeldada jõe kui terviku ning ka projekti piirkonna kalastiku liigilist koosseisu, nimetada looduskaitse ja majanduse aspektist tähtsad kalaliigid. Eraldi tuleb kirjeldada projekti piirkonna ja jõe kalastiku sh kaitsealuste liikide elutingimusi ja neile mõju avaldavaid survetegureid sh projektis kajastatud inimtekkelisest tõkestusrajatisest (pais, truup) üles- ja allavoolu jäävaid paisusid kogu vooluveekogu ulatuses.

Vooluveekogul asuvate paisude kirjeldamisel tuleb välja tuua paisu nimi, paisu asukoht (mitmendal kilomeetril suudmest sh koordinaadid) paisutustase, paisu läbitavus jões elavatele kaladele ja kalapääsu olemasolu. Täpsustada tuleb kalade rändetingimusi rändetõkete ületamisel (kajastada eelkõige inimtekkeliste tõkestusrajatiste läbitavust kogu jõel) ja jõe väärtust looduskaitse seisukohalt.

Informatsiooni paisude iseloomustamiseks saab Keskkonnaagentuuri poolt koordineeritud programmi „Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogude seisundi parandamiseks“ tulemustest, mis on saadaval [siin](#).

Peatükis tuuakse välja, mis vesikonnas sh alamvesikonnas ja missugusel veekogumil projekti raames lahendatav objekt asub, ning missugused looduslikud (näiteks koprapaisud vms tegurid) ja inimese põhjustatud tegurid mõjutavad oluliselt veekogumi ja kaitstavate liikide ja elupaikade seisundit.

Tähtis on peatükis kirjeldada veekogumi seisundit ja kaitstavate liikide ja elupaikade seisundit, millel projekti raames lahendatav survetegur asub. Täpsemalt tuleb välja tuua veekogumi ökoloogiline seisund sh kvaliteedielemendi „kalastik“ seisund. Veekogumi seisundi kirjeldamisel tuleb andmed võtta Vabariigi Valitsuse korraldusega kinnitatud veemajanduskavast ([vt infot siit](#)). Uuemate seireandmete (näiteks riikliku seireprogrammi tulemused) olemasolul, tuleb täiendavalt ka neid andmeid peatükis kirjeldada. Kogumi seisundi kohta saab teavet Keskkonnaagentuuri kodulehelt. Selleks tuleb valida tegevusvaldkondade alt „Vesi“ ning sealt alamkategoria „Pinnavesi“ alt „Pinnavee seisund“, kus on kajastatud info pinnaveekogumite seisundi kohta. Otsetee veekogumite koondseisund 2014. aasta hinnangute alusel on saadaval [siin](#).

Selles peatükis tuleb märkida, kas projektis tegevus toimub jõel või jõelõigul, mis on nimetatud keskkonnaministri 15. juuni 2004. a määruses nr 73 „Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“.

Tuleb märkida ka, kas projektikohane tegevus hakkab toimuma Natura 2000 alal asuval vooluveekogul ning millist mõju võib projekt avaldada Natura 2000 ala kaitse-eesmärkideks olevate elupaigatüüpidele ja liikidele ning ala terviklikkusele.

## **5. Projekti piirkonna maa-ala ja rajatiste kuuluvus**

Peatükis antakse ülevaade projektiga hõlmatud maa-ala ja projekti raames likvideeritavate, rekonstrueeritavate või renoveeritavate rajatiste omandikuuluvusest. Tuleb välja tuua, missugustel kinnistutel (märkides katastritunnuse) planeeritakse teostada tegevusi. Juhul kui projektis planeeritakse tegevusi, mis ei toimu taotleja omandis oleval maal tuleb peatükis kirjeldada, kuidas taotlejal on võimalik projekti piirkonnas projekti teostada.

## **6. Olemasolevate rajatiste ja projektala ehitusgeoloogiliste tingimuste kirjeldus**

Peatükis antakse ülevaade omanike ja valdajate kaupa projekti raames rekonstrueeritavatest, renoveeritavatest, likvideeritavatest rajatistest (paisudest, truupidest jm ehitistest) või koprapaisudest, mis takistavad või soodustavad kalade rännet. Rajatistega tegelemisel kirjeldatakse nende olulised tehnilised andmed ja kasutusotstarve ning seisukord. Rajatiste seisukorra kirjeldamiseks ja koprapaisude suurusest ülevaate saamiseks lisatakse fotod, mis ei tohi olla vanemad kui 1 aasta. Fotomaterjal rajatistest tuleb lisada eelprojektile lisana.

Koprapaisude likvideerimisel projekti raames tuleb ära kirjeldada ka meetmed, mis võetakse ette selleks, et uusi koprapaise projektalale ei tekiks. Meetmete rakendamine peab toimuma vähemalt 5 aastat peale projekti abikõlblikkuse perioodi lõppu.

Peatükis kirjeldatakse projektala ehitusgeoloogilisi tingimusi. Oluline on kirjeldada planeeritavate rajatiste aluseid ehitustingimusi projekti elluviimise seisukohast.

Suuremate rajatiste (pais, kalapääs, trupp) ehitamisel, rekonstrueerimisel, likvideerimisel või olulise ehitusliku laiendamise korral lisatakse eelprojektile geoloogiliste uuringute aruanne ehitusgeoloogiliste tingimuste ja rajatiste ehitusvõimaluste hindamiseks. Geoloogiliste uuringute aruannet ei tule esitada kui projektalal on tegemist paepinnasega. Paepinnase olemasolu tuleb kirjeldada eelprojekti.

## **7. Kalade rändetingimuste parandamiseks ehitatavate, renoveeritavate või, likvideeritavate rajatiste ning muude veekogu seisundit parandavate meetmete võrdlus**

Praeguse olukorra (ptk 4, 5, 6) põhjal, võttes arvesse olemasolevate rajatiste seisundit, ja lähtudes projekti eesmärgist parandada vooluveekogude seisundit kalade rändetingimuste tagamisega vooluveekogul, võrreldakse erinevaid tehnilisi ja tehnoloogilisi lahendusi.

Projekti eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse erinevaid alternatiive. Alternatiivide analüüsimisel kaalutakse ja kirjeldatakse erinevaid tehnilisi ja tehnoloogilisi lahendusi, tuuakse välja erinevate alternatiivide rakendamise maksumused (ehituslikud maksumused) ja eksploatatsioonikulud ehitise eluea jooksul. Alternatiivide võrdlemisel tuleb hinnata alternatiivvariantide keskkonnamõju, esitada erinevate tehniliste ja tehnoloogiliste alternatiivide kohta joonised (suurim lubatud mõõtkava on 1:500) ja töömahtude tabelid.

Alternatiivide analüüsi eesmärk on välja selgitada investeringumaksumuse, investeringu eksploatatsioonikulu ja keskkonnaaspektide seisukohast eelistatuim alternatiiv. Alternatiivide hindamisel ja võrdlemisel tuleb kindlasti kirjeldada ka maaomanike ja rajatistega seotud isikute seisukohti.

### **Näide**

#### **I Tehniliste alternatiividena peetakse silmas näiteks:**

- a) kas likvideerida olemasolev tõkestusrajatis või rekonstrueerida olemasolev tõkestusrajatis mahus, mis tagab kalade rändevõimaluse;
- b) kas rekonstrueerida mittetoimiv olemasolev kalapääs või rajada uus tingimusel, et tagatakse kalade liikumine üle tõkestusrajatise nii üles- kui allavoolu.

#### **II Tehnoloogiliste alternatiividena tuleks kaaluda:**

- a) kalapääsude erinevaid tehnoloogilisi võimalusi, mis tagavad eesmärgi täitmise;
- b) erinevad tehnoloogilisi võimalusi sette eemaldamiseks voolusängist.

Olukorras, kus reaalselt teostatavaid alternatiive ei eksisteeri, tuleb seda märkida ja ka põhjendada. Tehniliselt ja keskkonnakaitse seisukohalt põhjendamatuid lahendusi ei ole vaja pakkuda. Näiteks ei ole vajalik analüüsida kalapääsude rajamisel neid lahendusi, mis ilmselgelt ei taga kalade rändetingimusi paisust üles- ja allavoolu määral, mis parandaks veekogu kalastiku seisundit.

**Projekti tehnilise lahenduse valikul tuleb lähtuda põhimõttest: projekti eesmärgi (vooluveekogude seisundi parandamiseks) täitmiseks valitakse majanduslikult soodsaim lahendus. Oluline on rõhutada, et projektlahendus on teostatav (arvestama looduslike, muinsuskaitsete, tehniliste vms piirangutega) ja tagab lahendataval tõkestusrajatistel kalade läbipääsu.**

Projekti tehnilise lahenduse kirjeldus peab sisaldama vähemalt järgmisi andmeid:

- projektala asukoha skeem. Skeemi lubatud suurim mõõtkava on 1:10000;
- joonised, millel kajastatakse veekogu seisundit parandavaid töid (kalapääsude, truupide, paisuosade rajamis- ja rekonstrueerimistöid, setete eemaldamise töömahtu jms töid). Jooniste lubatud suurim mõõtkava on 1:500. Joonised tuleb vormistada kasutades mitte üle 2 aasta vanust tehnovõrkudega topo-geodeetilist alusplaani; veekogu seisundit parandava meetme tehniliste ja tehnoloogiliste lahenduste kirjeldus, mille raames märgitakse tegevuse asukoht ja tegevuse elluviimiseks kasutatav ressurss, veekogu seisundi parandamiseks valitud parima tehnilise ja tehnoloogilise lahenduse töömahud.
- Suuremate rajatiste (kalapääs, truup) ehitamise, rekonstrueerimise või renoveerimise korral tuleb eelprojektile lisada ekspertarvamus alternatiivide analüüsis pakutud lahenduste ja planeeritavate tegevuste mõju kohta kalastikule. Ekspertarvamus peab andma hinnangu, kas taotluses planeeritav lahendus tagab kalade vaba liikumise vooluveekogul. Lisaks peab

ekspertarvamus kinnitama, et projekti raames rajatav lahendus tagab kalade rändetingimused tõkestusrajatisest üles- ja allavoolu. Kui projekti raames lahendatakse mitu inimtekkelist tõkestusrajatist, peab ekspertarvamus käsitlema kõiki objekte arvamuses eraldi. Koprapiisude likvideerimisel tuleb arvamuses käsitleda ka nende mõju sh ületamatust kaladele.

Ekspertarvamus peab olema koostatud hüdrobioloogia või ihtioloogia erialaharidusega eksperdi poolt, kellel on eelnev töökogemus vähemalt kahe kalapääsu projekteerimistöös osalemisel või kalapääsude efektiivsuse hindamisel.

- Kalapääsu ja truubi rajamisel, rekonstrueerimisel või inimtekkelise tõkestusrajatise (näiteks pais, truup, paisuvare) lammutamisel tuleb märkida mitu kilomeetrit jõe lõiku avatakse projekti tulemusena kaladele ülesvoolu rändeks. Projektis tuleb ära näidata vahemaa järgmise inimtekkelise tõkteni, mis ei ole jõe kalaliikidele läbitav. Avatava lõigu pikkuse arvutamisel võetakse arvesse ainult keskkonnaministri 15. juuni 2004. a määruses nr 73 „Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu” nimetatud vooluveekogu osa.

Käesoleva juhendi alusel koostatud eelprojekti võib koostada vesiehitiste projekteerimise pädevust omav insener, kellel on kogemus vähemalt kahe kalapääsu projekteerimisel.

## **8. Projekti organisatsiooniline ülesehitus**

Peatükk kirjeldab projekti elluviimist alates töökorraldusskeemist taotlemise faasis kuni projekti raames rajatud objekti ehitusjärgse haldamiseni (vähemalt kümne aasta jooksul pärast abikõlblikkuse perioodi lõppu). Sealhulgas kirjeldatakse toetus saaja võimekust projekti ellu viia.

## **9. Projekti raames kavandatavate projekteerimis- ja ehitustööde jms hangete korraldamise ja projekti elluviimise plaan**

Projekti elluviimise, sh hangete plaan koostatakse aastate kaupa ning see kirjeldab kavandatava tegevuse ajalist järjestust ja vajalike finantsvahendite mahtu. Kirjeldatakse projekti elluviimise skeemi (millal ja mis järjekorras projekti raames töid tehakse), projekti juhtimise, projekteerimis- ja ehitus- ning inseneriteenuse hangete arvu ja ajakava. Vastav elluviimise plaan peab olema kooskõlas taotluses toodud informatsiooniga.